

שבוע טוב

Číslo 14/5767

19. leden '07

טו בשבט

Od Chanuky k Tu bišvat aneb kolik je začátků roku?

Švat je název jednoho z měsíců roku, „tu“ - tj. hebrejská písmena „tet“ a „vav“ (jež se vyslovuje také jako „u“) označují číslovku: numerická hodnota „tet“- 9, „vav“-6, $9+6=15$, tedy celý název Tu bišvat = 15.švatu. Den je znám jako Nový rok stromů. Odkud se vzal název i svátek?

Primárně souvisí s „maaserot- desátky“, jež Tóra přikazuje oddělit z toho, co bylo každoročně vypěstováno v erc jisrael (obilí, vinná réva, olivy, ovoce stromů, přírůstek mláďat ve stádu). Oddělování desátků vychází z principu, že ve skutečnosti nepatří člověku půda, ani její plody, je to dar svěřený od B-ha, je tedy povinností, aby uživatel nejdříve část z plodů „své“ půdy odevzdal B-hu, a pak smí zbytek použít k vlastnímu prospěchu.

V dobách Chrámu oddělovali a odevzdávali pěstitelé z každé své úrody desátky: truma gedola (pro kohanim - kněze), maaser rišon (pro Leviim -levity, z něho se ještě oddělil truma maaser = desátek z desátku, to, co dal levita ze svého desátku knězi) a maaser šeni, s nímž bylo nutno jít do Jeruzaléma (sídla Chrámu), aby tam mohl být sněžen v rituální čistotě. Bylo-li obtížné cestovat s tím do Jeruzaléma, směnili se za peníze, za něž se pak v Jeruzalémě koupilo jídlo (a jedlo v rituální čistotě). Ve 3. a 6.

roce sedmiletého cyklu se maaser šeni dával chudým (=maaser ani).

I dnes, kdy není Chrám, desátky se v Izraeli oddělují - u prodejců bývá i vyznačeno, kdy byl desátek z prodávaneho druhu oddělen; dává se určitá (adekvátně propočtená) částka na podporu židovských učenců a vzdělávacích institucí, na dobročinnost.

15.švat je podle Bejt Hillel hranicí pro počítání období, za něž se oddělují desátky z ovoce stromů (RH 1:1) Proč právě toto datum? Poněvadž v tu dobu končí v Erec Jisrael období dešťů (zima), většina ročních srážek již spadla a ovoce, jež vyrostlo z těchto srážek, počítá se jako ovoce uplynulého roku. Naopak ovoce stromů, jež kvetou až po 15.švatu (na jaře) se považuje - pokud jde o oddělení desátku a o zákaz orla (první ovoce)- za patřící již k dalšímu roku. Druhy ovoce, jež dosáhly stadia „začátek zrání“ (jedné třetiny plné zralosti), patří k uplynulému roku. Desátek se odděluje z každého druhu ovoce zvlášť, různé druhy dozrávají v různém termínu, pro odpočítání desátku za určitý rok nelze použít úrodu z jiného roku- proto je tak důležité mít přesné kalendářní určení.

Mluvíme-li o Novém roku stromů, nutno říci, že židovský kalendář má celkem čtyři obdobné přesně

určené časové body (každý má svůj specifický účel a význam), čtyři „Nové roky“:

A/ 1. nisan - Nový rok pro počítání měsíců roku, pro určení přestupných roků, pro počítání roků vlády králů Izraele, pro cyklus svátků, pro dávání půlšekelu. Nisan je prvním měsícem židovského roku, v Ex 12:2 říká B-h Mošemu: „Tento měsíc bude pro vás začátkem měsíců“. Nisan byl měsícem Exodu z Egypta, jenž znamená počátek židovských národních dějin.

Pokud jde o určení začátku židovských přestupných roků, je to opatření, jež zajišťuje, aby svátky byly stále ve stejném období a neposouvaly se do jiných částí roku, jako je tomu v islámu. Židovský rok je lunární - jeho měsíce se počítají od novu k novu a mají tedy 29 nebo 30 dní, počet dní roku je 354. K udržení souladu se solárním rokem (365 dnů) má židovský kalendář devatenáctiletý cyklus, do jehož 3., 6., 8., 11., 14 a 17. roku vkládá vždy jeden další měsíc (tzv. druhý adar, před nisanem). Roky s vloženým měsícem jsou přestupné.

Pro počítání roků vlády - Proč bylo nutné stanovit hranici pro počítání vlády králů? Kvůli dataci - nařízení, výnosů, smluv atd. Platí pro krále Izraele. I část roku lze počítat za celý rok- např. určitý král nastoupil na trůn v adaru, od nisanu se tedy datuje 2. rok jeho vlády. Pokud král zemřel v adaru (měsíc předcházející nisanu) a nový král nastoupil na trůn ještě v adaru, datuje se rok do konce adaru buď jako poslední rok vlády zemřelého krále nebo 1.rok vlády nového krále a od nisanu pak jako 2. rok vlády nového krále. Pokud zemřel král v adaru a nový král nastoupil až v nisanu, datuje se rok do konce adaru jako poslední rok vlády zemřelého krále a od nisanu jako 1. rok jeho nástupce. Nisan jako počátek roků králů se odvozuje od 1.Kr 6:1, kde je analogie mezi vládou krále Šloma (Šalomouna) a začátkem Exodu.

Pro roční cyklus svátků - v nisanu, prvním měsíci roku se slaví Pesach, který je prvním svátkem ročního cyklu svátků .

Pro dávání půlšekelu - na zakoupení oběti, obětované v Chrámu za celé společenství, jak to přikazuje Tóra pro roš chodeš.

Podle některých názorů je 1. nisan i Novým rokem pro nájem domů - skončilo období dešťů.

Rb. Jehošua řekl, že v nisanu byl stvořen svět (odvoz. z Gn 1:12) a v nisanu také budeme vykoupeni, v nisanu počaly Sára, Rachel, Chana, narodili se i zemřeli praotcové Avraham a Jakov, a narodil se Jicchak (o Pesachu, odvoz. z Gn. 18:14)

B/ 1.elul- Nový rok pro oddělování desátek ze stád (z ročního přírůstku mláďat). Mláďata narozená před 1.elulem patří k uplynulému roku, narozená po 1. elulu k roku dalšímu, obě skupiny jsou drženy odděleně.

Proč elul? Ovce, jež na jaře zabřeznou, vrhnou mláďata na podzim. Ježto desátek z úrody obilí se odvádí v měsíci, který je nejbližší dozrání obilí,

analogií se stanovil i desátek z dobytka na měsíc, který je nejbližší narození zvířat. Některé autority – stejnou analogií- udávají jako Nový rok pro desátky z dobytka 1. tišri (měsíc následující po elulu)

C/ 1.tišri- Nový rok pro běžné roky, pro šabatové a jubilejní roky, pro sázení stromů, pro byliny, pro B-ží soud nad lidmi

Roš hašana- Nový rok nejvíce lidem známý: počátek období, vrcholícího Dnem smíření- Jom kipur (10. tišri) Je to období, kdy podle tradice každoročně předstupují všichni lidé- jednotlivci i národy před B- ží soud, aby byli souzeni ze svých skutků za uplynulý rok a podle toho souzení pro rok následující. Proto je dobré udělat „pořádek v sobě“, uvědomit si, co jsem udělal zlého druhým, co jsem zanedbal ve vztahu k B-hu, litovat toho upřímně a snažit se to účinně napravit, napravit i své chování k druhým (upravit své vztahy s lidmi je předpokladem pro smíření s B-hem) tak, aby B-ží soud nad námi, zpečetěný (tj. definitivně rozhodnutý) o Jom kipur, byl pro nás příznivý.

Nový rok pro šabatové a jubilejní roky- (viz Lv 25:4, Dt 15). Jako lidé mají v sedmém dni týdne odpočinek-šabat, tak i půda Erec jisrael má svůj šabat- sedmý rok (šmita), kdy půda odpočívá, je zakázáno pracovat na ní, kromě nejnnutnějších udržovacích prací (aby si půda odpočinula, ale nezničila).

Počítá se od roku, kdy Jehošua (Jozue) rozdělil zemi kmenům. B-h nám dovoluje mít z půdy užitek, my mu to tímto způsobem vracíme. Je to projev důvěry, spoléhání na B-ha (bitachom hašem) Také se tím učíme umět se vzdát něčeho.

Šmita platí také pro peníze- na konci šabatového roku jsou smazány všechny dluhy. Aby se však zabránilo ztrátám (tj. někdo nebude chtít peníze půjčit s ohledem na blížící se šmitu a někdo se naopak bude chtít vyhnout zaplacení dluhu), ustavil Hillel haZaken (Starší) způsob pojistky- prosbul: smlouva, již se všechny dluhy převedou na bejt din, jenž má právo vymáhat dluh i po šmitě.

Každý padesátý rok je hevel- jubilejní (viz Lv 25:8), kdy vše se vrací do původního stavu.

Nový rok pro sázení stromů- (tj.sázení, roubování a štěpování). Souvisí to se zákazem orla- prvního ovoce stromu. Podle Lv 19:23 je ovoce z nově zasazeného stromu jakoby „neobřezané“, po 3 roky se neužívá (tj. ani k jídlu, ani k jinému užítku; jiné části stromu- kromě ovoce- jsou dovoleny, např. listí), ve 4. roce patří ovoce B-hu a musí se nejdříve vykoupit za minci, než se smí jíst; 5. rok je již ovoce dovoleno bez omezení. Platí i mimo Izrael. Rok nemusí být plný počet dní roku, i část lze počítat jako rok- pokud k 1.tišri uplynulo 30 dní (od zasazení), započítá se to jako 1 rok a od tišri pak již běží 2.rok stromu. U popínavých rostlin (réva) se roky počítají od každého zakořenění, tj. část rostliny může být např. 5. rok a část např.2. rok

Nový rok pro desátky z bylin- (např. rýže, proso, čočka, mák)- to je rabínské nařízení, ostatní desátky jsou dány Tórou.

Rabi Eliezer řekl, že svět byl stvořen v tišri (Gn 1:11) a v tišri budeme také vykoupeni, v tišri se narodili i

zemřeli praotcové Avraham a Jakov (odvoz. z 1.Kr 8:2). Ať už to bylo v nisanu- podle rb. Jehošuy- nebo v tišri, v každém případě se narodili i zemřeli ve stejném měsíci, neboť spravedliví mají svůj počet dní plný. V tišri počaly Sára, Rachel a Chana (srovnáním Gn 21:1, 30:32 a IS 1:19 se odvozuje, že všechny tři počaly ve stejném měsíci, ať už v nisanu- podle rb. Jehošuy- nebo v tišri), a na Roš hašana vyšel Josef z vězení faraonova (odvoz. ze Ž 81:4,5)

D/ 15. švat- Nový rok stromů

Podle některých učenců má prehistorie svátku svou nehlubší vrstvu ve starověkém uctívání Ašery (také Astarté či Ištar), Blízkovýchodní bohyně plodnosti a manželky kenaanského boha El, jejímž symbolem byl strom.

Z hlediska liturgie je Nový rok stromů pokládán za menší svátek či polosvátek - neříká se tachnun (kajicné modlitby), nepřidávají se žádné zvláštní modlitby k pravidelným denním modlitbám. Není dovoleno se postit, neměla by se pronášet smuteční řeč- hesped. Padne-li svátek na šabat, neříká se Av harachamim. Práce není zakázána, nevyžaduje se slavnostní jídlo, avšak celý den má sváteční charakter.

V aškenázských komunitách Evropy se obvykle jí ten den 15 různých druhů ovoce, a zejména (aspoň jeden druh), jež roste v Erec Jisrael a jež jsme toho roku ještě nejedli- abychom mohli říct požeňání Šechehejanu. 15. švat nám připomíná, jak Tóra chválí Erec Jisrael- Dv 8:8: „Země pšenice, ječmene, vinné révy, fíkoví a granátových jablek, země olivového oleje a medu“, toho dne se obnovuje síla půdy. Jezení ovoce je provázeno čtením Ž 104 a 15 tzv. „stoupajících“ žalmů (120-134). V mnoha obcích nejdou děti ten den do školy.

Sfaradští Židé přikládají Novému roku stromů větší význam. Pod vlivem safedských kabalistů se v 16.st. rozvinula sfaradská liturgie a zvyky pro tento den. Zvláštní mystický význam se tu dává znovuzrození a obnovení přírody na jaře. Vycházejíce z příběhu Adama, který jedl v Gan Eden ze stromu poznání, vypracovali kabalisté rituál ozdravení vědomí- seder tu bišvat, směřující postupně k oddání se prožitku celosti s těmi, kdo se podílejí. Je to táz celost jako v Gan Eden, dříve než se prvním lidem dostalo poznání.

Ze Safedu se liturgie i zvyky rozšířily do sfaradských komunit v Turecku, Itálii, Řecku a později do sfaradských center v dalších částech Evropy., Asie, severní Afriky. Mezi sfaradim se 15.švat nazývá „slavnost ovoce“, zpívají se zvláštní písně. Zvláštní řád bohoslužby pro tento den, Chemdat haJamim, údajně sestavený Nathanem z Gazy, je vytvořen podle vzoru pesachového sederu a zahrnuje i pití čtyř pohárů vína, jež symbolizují jednotlivé mystické světy stvoření a typy osobností. Tato liturgie, rozšířená o pijutim ve šmone esre a o čtení z Písma a midrašů, byla pak vydána pod názvem P'ri Ec Hadar (Citrusový plod, 1753)

Podle kabalistického sederu tu bišvat se jí v určitém pořadí, podle vzestupného řazení jednotlivých světů:

Svět Asija: ovoce, které má kůru či skořápku

Svět Jecira: ovoce s měkkou dužinou na povrchu, jež obaluje jádro uvnitř plodu

Svět Berija: ovoce, jež je cele požitelné

Svět Acilut: ovoce lahodné vůně

Svátek si získal oblibu a stal se i součástí aškenázských zvyků.

Každá ze čtyř částí rituálu začíná jiným pohárem vína- nejdříve bílé, pak růžové, pak lehké červené, pak plně červené (= čtyři roční doby- zima, jaro léto podzim). Požeňná se nad vínem a nad příslušným ovocem, vždy se pomalu jí, s co nejplnějším vychutnáním. S každou další rovinou postupujeme výš a hloub, musíme vidět oba protipóly.

Je dobré připomenout u ovoce Erec Jisrael také příběhy a místa Tóry, v nichž se to ovoce vyskytuje- např. granátové jablko se objevuje na zdobení roucha velekněze, spolu s našitými zlatými zvonečky, o granátovém jablku se říká, že má 613 jader, tedy stejně jako je micvot atd..Je dobré debatovat o duchovním smyslu symbolů. Ovoce jako symbol duchovního růstu, tato metafora je přítomná u kabalistů i u sionistů

Důvodem k svátečnosti dne 15.švatu je i to, že čas Nového roku stromů je i dobou modlitby a soudu nad stromy- vždy, když některý z B-žích tvorů začne růst, B-h mu vyměří jeho plný čas.Je tedy dobré, modlit se za to, aby nový tvor dobře prospíval. Tóra přirovnává člověka ke stromu; proto nám tento den také připomíná B-ží soud nad člověkem.

Zemědělským osidlováním Palestiny v posledních desetiletích 19. st., vzestupem sionismu a ustavením Státu Izrael nabyl Nový rok stromů další význam jako symbol obrody a vykoupení země, vydobyté z pouště, a znovuzrození suverénního židovského státu. V Izraeli je svátek znám jako Den sázení stromů, oslavuje se dětskými písněmi a školáci vysazují sazenice, pod záštitou Židovského národního fondu, odboru pro zalesňování.

Na závěr svého sederu si můžete přečíst podobenství o stromu (Talmud, Ta'anit 5b-6a):

„Rabi Nachman kdysi, když se loučili, požádal rabi Jicchaka, aby mu požeňnal. Rabi Jicchak odpověděl. „Řeknu vám příběh- Jeden člověk cestoval dlouho pouští a byl velmi vyčerpaný, měl hlad a žízeň. Vtom došel ke stromu s velkými listy, jež dávaly stín, a obalenému sladkým ovocem a s potokem, který tekł pod ním. Poutník se občerstvil ovocem, odpočinul si ve stínu a napil se vody. Když odcházel, obrátil se ke stromu a řekl: „Strome, řekni, jak ti mám požeňnat? Ať je tvé ovoce sladké? Ale ono už je sladké. Ať je tvůj stín příjemný? Už je příjemný. Ať máš blízko vodu? Je tu potok. Tak řeknu: Kéž je B-ží vůle, aby všechny tvé odnože byly

jako ty“. A tak je to i s vámi, řekl rabi Jicchak k rabi Nachmanovi. Co vám mám přát? Víc moudrosti Tóry? Už jste jí plný. Bohatství? Jste našťastí zámožný. Děti? Jste učitel, máte děti. A tak řeknu:

Kěž je B-ží vůle, aby všechny vaše děti byly jako vy!“

Svátek Tu bišvat připadá letos na sobotu 3. února.

Spojení s Nekonečnem Výklad sidry Vaera (Exodus 6,2 -9,35)

Toto týdenní paraša začíná, jak B-h (Elohim) promluvil (vajdaber) k Mošemu a řekl: "Já jsem JHVH (H-spodin). Zjevil jsem se Avrahamovi, Jicchakovi a Jakovovi jako El Šadaj, ale Mé (skutečné) Jméno je H-spodin (Jod - He - Vav - He JHVH) jsem jim nezjevil. Znamená, že čtyřpísmenový Tetragramaton H-spodin (JHVH) který se dá vyložit jako "Já jsem byl, já jsem, a já vždy budu (s vámi) Nekonečný B-h zjevil své Jméno Mošemu, ale nikomu z patriarchů. Právě skrze toto zjevení Jméno H-spodin ustanovil zvláštní vztah s Mošem a dovolil mu vykonávat opravdové divy a zázraky. Patriarchům nebylo dopřáno, aby konali zjevné zázraky od té doby, co se přestalo užívat Jméno JHVH (H-spodin). Navzdory Moševu jedinečnému vztahu s B-hem, ptal se H-spodina na účel a smysl svého poslání. Tora praví na konci paraši Šemot, že Moše si odvážil říci H-spodinu: "Proč jsi dopustit toto zlo na svůj lid a proč jsi mě vlastně poslal?" Od okamžiku, kdy jsem přišel za faraonem mluvit ve Tvém Jménu, vystupňoval se útlak vůči Tvému lidu, ale Ty jsi nezasáhl v jeho prospěch. Tyto výčitky vůči B-hu byly důsledkem malověrnosti Mošeho i ostatního lidu. V paraši Šemot se farao táže Mošea, Kdo je H-spodin (JHVH), abych měl věnovat pozornost jeho požadavku a propustil Izrael? Neznám H-spodina (JHVH) tudíž nevím proč bych měl propouštět z otroctví Izrael!

Tak řekl B-h Hebrejům...Po faraonově odmítnutí Jména JHVH - vidíme, že je přidruženo ke jménu Jisrael. Tora hovoří o židech jako o Hebrejcích. B-h Hebrejců (Elohej Ha Ivrim), a ne Jisrael. Jaký má význam ona změna z Jisraele na Ivrim a z JHVH na Elohej? Jak jsme si řekli už dříve, jméno Jisrael je spjaté s duchovnem židů, zatímco, hebrejský (Ivrim) představuje jejich tělesnou (národnostní) stránku. Před darováním Tóry na Sinaji se židé nazývali Hebreji a po Sinaji se již nazývali Jisrael. Podobně, JHVH představuje nekonečno B-ží, které je vně této fyzické existence. Elohej (Jméno JHVH = H-spodin odpovídá atributu Soudce) je Jméno mající vícero významů. Egyptané byli pohané, kteří uctívali

mnoho bohů a každý z nich měl svůj zvláštní význam, své specifické poslání. Když faraon odmítl Jméno JHVH, popíral tím existenci nekonečného B-ha, který převyšuje fyzický svět. V důsledku popření této duchovní úrovně, farao nemohl pochopit význam Jisraele. Rabi Bachja vysvětluje proč panovník Egypta byl nazývaný faraonem. Poukazuje na to, že konsonanty slova "afar" (prach) jsou obsažena ve slově farao. Egyptané právě věřili v pozemskost lidské existence. Pro Egyptany duchovno neexistovalo. Farao věřil, že kouzelníci na jeho dvoru byli schopni udělat zázraky jen manipulací v součinnosti s přírodou.

JHVH se však diametrálně liší od těchto primitivních představ, protože to je Jméno B-ží a to odkazuje na nekonečno, které činí jakoukoliv tělesnost či hmotnost irelevantní. Moše oslovený H-spodinovým Jménem JHVH kontaktuje faraona a žádá jej, aby propustil Jisrael. Toto znamená, že nekonečnost B-ží spočívá na bázi duchovna a ne tělesna. Proto JHVH vyzývá svůj "duchovní" lid (Jisrael) aby opustil říši, kde vládne hmota a tělesnost = farao (afar = prach, zemitost). Moše vyzval faraona k "ideologické" konfrontaci. Farao však nemohl dohlédnout za horizont svého fyzického vnímání a proto řekl: Neznám H-spodina (JHVH). Z tohoto zorného úhlu pohledu můžeme porozumět, proč H-spodin káral Mošeho pro jeho malověrnost. H-spodin zjevil své jméno JHVH Mošemu, a které, jak už jsme si řekli, nebylo zjeveno žádnému z patriarchů. H-spodin umožnil Mošemu převyšovat přírodu a přesahovat fyzický svět způsobem, který nebyl dán k dispozici žádnému z jeho předků. Moše měl přímé poznání B-ží Nekonečnosti zatímco patriarchs neměli schopnost k tomu, aby konali zjevné zázraky, ani nebyli na stejné úrovni "intimity" s H-spodinem tak jako Moše. Ale zase na druhé straně se nikdo nikdy z nich neptal na účel, smysl neo logiku H-spodinových rozhodnutí. Moše však řekl: "Proč jsi dopustit toto zlo na svůj lid a proč jsi mě vlastně poslal?" Od okamžiku, kdy jsem přišel za faraonem mluvit ve Tvém Jménu, vystupňoval se útlak vůči Tvému lidu, ale Ty jsi nezasáhl v jeho prospěch, H-spodin mu řekl, že uvidí vysvobození z Egypta ale ne vstup do země Izraelské.

O Božích Jménech

Bůh je nekonečně svatý. Tato svatost se projevuje ve všech formách Božího jednání a Božích projevů. Vše živé, co by se jen přiblížilo do Boží bezprostřední blízkosti by zahynulo. Svatý je Jeho lid; svaté je Jeho

Slovo. Tuto absolutní svatost si uvědomoval a dosud uvědomuje pouze národ izraelský. Když putovali izraelité do babylonského zajetí, mnohdy s sebou vzali ten nejcennější majetek, který měli. Byly to posvátné

svitky Tory, proroků a spisů.. Tato bezmezná úcta k Božímu slovu přetrvávala v židovství až do současnosti. Dodnes se v synagogální liturgii užívá zásadně pergamenových svitků, což je v dnešní době již poslední a svým způsobem ojedinělé praktické použití této starověké knižní formy. Pro zhotovení těchto pergamenových svitků ukládá Talmud přísná pravidla:

„Pro synagogální svitek se musí používat kůže z čistých zvířat, které zpracoval žid pro tento účel. Kůže musí sešívány šlachami čistých zvířat. Každá kůže musí vykazat určitý počet sloupců, který musí být stejný pro celý kodex. Délka každého sloupce nesmí být méně než 48 a ne více než 60 řad, šířka 30 písmen. Celý písemný materiál musí být nejprve nalinkován. Najdou-li se tři slova bez linky, je celý opis bezcenný. Inkoust má být černý a ne červený, zelený, nebo jinobarevný, a musí být vyroben podle určitého předpisu. Předloha musí být ověřena a pisař se od ní nesmí ani v nejmenším odchýlit. Ani slovo, ani písmeno, ani čárka nesmí být psáno z paměti. Mezi souhláskami musí být mezera o šířce vlasu nebo nitě, mezi jednotlivými slovy šířka úzké souhlásky. Mezi odstavci musí zůstat šířka devíti souhlásek a mezi jednotlivými knihami 3 řádky. Pátá kniha Mojžíšova musí končit přesně jedním řádkem; u ostatních knih Pentateuchu to není třeba. Kromě toho musí být opisovač oblečen do úplného židovského obleku a jeho tělo musí být omyté. Jméno Boží se nesmí psát perem, které právě namočil do inkoustu, a kdyby ho měl v tomto okamžiku oslovit třeba král, nesmí si ho všimnout. Svitky, při jejichž vytváření se nedbá těchto příkazů, jsou odsouzené k zakopání či spálení, nebo se musí vypudit do škol, kde budou používány jen jako čítanky.“ Převzato z publikace „Třikrát o Bibli“ str. 41.

Je zakázáno se svitků dotýkat rukama, jako vodítko při čtení se používá ukazovátko, vyrobené z barevného kovu, nebo ze dřeva a nazývá se jad = ruka. Není bez zajímavosti, že toto ukazovátko se nesmí vyrábět z kovů, ze kterých se vyrábějí zbraně. Vyjmutí a uložení svitků Tory ze schrány je v synagogách slavnostním okamžikem. V jakém protikladu je vztah k Bibli, jakožto k Božímu slovu u křesťanů. Jestliže u židů mohl vadný rukopis sloužit nanejvýš jako studijní pomůcka, u křesťanů získávají stále větší obliby různé kapesní formy Bible – pro snadnější přenášení, různá sešitová vydání vybraných částí Bible. Aby čtenář nebyl příliš nápadný při čtení z Božího slova třeba ve veřejném dopravním prostředku, nabývají obaly těchto přenosných fragmentů Bible roztodivných designů. Stejně tak jako je různý postoj k Božímu slovu mezi křesťany a židy, tak je i různý postoj k Božímu Jménu.

1.Boží Jméno před Mojžíšem. „**Zjevil jsem se Abrahamovi, Jicchakovi a Jaakobovi jako Bůh Všemohoucí, avšak svým Jménem JHVH jsem se jim nezjevil.**“ Ex. 6,2-3

Tento verš nás vybízí hned k několika otázkám na které se budeme v této stati snažit naleznout uspokojivou odpověď. Když tedy Bůh zjevil své Jméno až Mojžíšovi, jak je potom možné, že je toto Jméno uváděno v příbězích, které se odehrávaly před narozením Mojžíšovým, například ve zprávě o stvoření. Za Enose bylo dokonce Boží Jméno vzýváno viz. Gn. 4,26.

Předně si musíme uvědomit, že Boží Jméno nepředstavuje jen jeho zvukovou podobu, ale představuje podstatu Boží. Biblický slovník od Adolfa Novotného pod heslem Jméno Hospodinovo uvádí: „Je to výraz, kterým SZ označuje podstatu Boží... Znání samu podstatu Boží = znání Jeho Jméno (Žalm 9,11; 91,14; Iz.52,6; 1Krá. 8,42). Jménu Hospodinovu vystavěl Šalomoun chrám (1Krá. 3,2; 8,17.20.29). když se Bůh usadil v chrámě, praví se, že tam **položil své Jméno** (Dt. 12,5.21; 14,24; 1Krá. 8,29; 9,3; 11,36; 2Krá. 21,7; 23,27) aby tam přebývalo Jméno Jeho. Viz. Dt. 12,11; 14, 23; 16,2.6.11; 26,2. Lid putuje do Jeruzaléma ke Jménu Hospodinovu (Jer.3,17), skládá naději ve Jméno Hospodinovo (Žalm 33,21). Totožnost Jména a podstaty je taková, že Jménu je připisována schopnost jednání. Jméno Hospodinovo podpírá krále (Žalm 20,2), přichází z daleka (Iz. 30,27) a jedná s Izraelem (Joel 2,26)“ str. 299-300.

Xavier Leon-Dufour ve Slovníku biblické teologie na str. 163 dodává: „Mluvit o Jménu Božím místo přímo o Bohu je jedním z prostředků, jak zdůraznit nepřístupnost Boha, Jeho transcendenci. Místem, kde přebývá Boží Jméno a kde se tedy lze setkat s Bohem, je chrám, který nese Jeho Jméno.“ Vzývat Jméno Hospodinovo = apelovat na Jeho osobu, přednésti Mu těžkosti přímo (Novotný). Praotcům byl tedy Hospodin znám jako Bůh Všemohoucí hebr. El Šadaj. Sade však znamená pole, polní a El Šadaj boha polí, stepí a hor. Znamená to, že by prapředkové izraelského národa uctivali boha výpěte pohanského? Stejnou otázku by mohl někdo položit i nám slovanským ctitelům Hospodinovým. Mluvíme-li o Bohu (Bogu) ani si neuvědomujeme, že toto jméno se k nám dostalo přes staroslověňštinu ze staroindického bhaga = dávající výživu, bohatství; odtud i staroperské бага = bůh. Zdomácnělo například v názvu irácké metropole Bag-dad tj. bohem dané.

Stejně jako nikdo z českých křesťanů nemůže být podezírán, že je ctitelem staroindického božstva, tak i patriarchové nebyli ctiteli místních pohanských božstev. Jméno Šadaj může být etymologicky odvozeno od šad (שָׂדֵי) a znamená prs, prsa. Představuje tedy mateřskou péči o člověka. Toto jméno může být i zkratkou šomer delet jisrael tj. strážce dveří izraelských. Snad právě proto se na mezuzu, upevněnou na veřejích domu synů Izraele, píše písmeno šin tj. Šadaj.

2. Nyní se dostáváme k další otázce, a sice jakým způsobem se Hospodin zjevoval předchůdcům Mojžíšovým? Hospodin se představoval dle dílčích úseků svých spasitelných plánů, nikoliv dle zvukové podoby svého pravého Jména.

Například se Hospodin představil:

1. Adamovi jako Stvořitel
2. Kainovi jako Milosrdný a Shovívající

3. Noemu jako Zachovatel života
4. Abramovi jako Bůh Nejvyšší a Živý
5. Hagaře jako Bůh vidoucí
6. Mojžíšovi jako Bůh Abrahamův, Bůh Izákův a Bůh Jakobův
7. Prorokům jako Bůh Inspirující atd.

Snad souhrnem těchto vlastností je El Šadaj, Bůh Všemohoucí, dávající obživu a zachovávající při životě.

Když biblický pisatel (Mojžíš) psal biblické dějiny, použil Božího Jména Elohim vždy tam, kde je kladen důraz na Boží stvořitelství, Božího Jména JHVH vždy tam, kde je kladen důraz na Boží záchranné a pečovatelské dílo.

3. Zjevení Božího Jména.

„I řekl Mojžíš Bohu: hle přijdu k synům Jisraelským a řeknu jim: Bůh otců vašich posílal mne k vám, a řeknou mně. Které jest jeho jméno? Co jim mám říci? Tu pravil Bůh Mojžíšovi: budu te, který budu. Věčný“. I pravil. Takto řekneš synům Jisraelským: **Ehje (Věčný Bůh) poslal mne k vám“** Ex. 3,13,14

Povšimněme si za jakých okolností k tomuto Zjevení došlo. Toto Zjevení předchází takové události jako je vysvobození vyvoleného lidu z egyptského otroctví. Předchází ustanovení Božího lidu a Zjevení Tory na Sinaji. V Desateru pak toto Jméno nalézá i patřičnou ochranu. Na jméno Boha se ptal již Jakob (Gn. 32,29), nebylo mu však vyhověno. Položme si zcela racionální otázku, zda ve výše uvedené odpovědi Bůh své Jméno Mojžíšovi zjevuje, jak se všeobecně předpokládá, nebo zjevení Božího Jména Mojžíšovi odmítá?

4. Význam slov „Ehje ašer ehje“

Pro lepší pochopení učiníme menší exkurs do hebrejské gramatiky. Hebrejščina zná u sloves pouze dva časy, lépe řečeno dva stavy:

A/ perfektum tj. děj dokonáný v minulosti nebo přítomnosti a

B/ imperfektum tj. děj dosud nedokonáný.

Imperfektum má několik významů:

1. může vyjadřovat budoucí čas (...nebude již potopy viz. Gn. 9,11)
2. může vyjadřovat přítomnost (...proč stojíš venku? G. 24,31)
3. může vyjadřovat minulost (...tak činíval Job po všechny ty dny. Job. 1,5)

„Ehje“ je tedy sloveso odvozené od kořene h-j-h, kde bylo předřazeno alef (tzv. praeformativní konjugace) a vznikl tak tvar 1. osoby j.č. ve tvaru imperfekta a může znamenat Jsem i „Budu“, ale i „Byl jsem“. Bůh dle svého vlastního výkladu daného Mojžíšovi, s Mojžíšem „Bude“, protože „Je ten, který Byl a Bude“.

Tím ovšem není problém ani zdaleka vyřešen. Bůh tedy o sobě tvrdí, že „Je“ slovy „Jsem“ (1. Osoba j.č. a tvar Ehje z kořene h-j-h. Kdybychom o Bohu mluvili my, museli bychom říci „ON JE“ (3.osoba j.č. od kořene h-j-h.). Boží Jméno je však složeno ze

čtyř souhlásek JHVH. Je zde předražen jod tzn. 3.os.j.č.,ale i z jiného kořene h-v-h. Když Bůh mluví o sobě použije silně frekventovaného slovesa h-j-h (Jsem), zatímco nám odkazuje již archaické sloveso h-v-h (On Je). Z toho plyne, že sám Svätý Bůh zabráňuje profanaci Svého Jména.

Jak tedy toto Boží Jméno vůbec znělo? Jaká byla jeho skutečná fonetická podoba? Hebrejský text je souhláskový. V biblických dobách se samohlásky přiřazovaly zcela automaticky. V pozdější době, kdy převládala především aramejščina, a hebrejščina se stávala čím dál více jazykem liturgickým, vyvstávala potřeba zachovat výslovnost biblického textu pro příští generace. Tak vznikla vokalizace hebrejského písma, jinými slovy řečeno, byly ke standardnímu textu souhláskovému přiřazovány samohlásky a to v podobě čárek a teček. V hebrejském textu je k božímu Jménu JHVH přiřazeny tyto samohlásky: šva mobile (tj. znělá pahláska) cholam (tj. o) a konečně qamec (samohláska a).

Podle tohoto vodítka bychom Boží Jméno mohli vyslovit jako JeHoVa. Tak jednoduché to zase není. Každý žid věděl, že toto Jméno je nevyslovitelné (proč, to si řekneme později). Když v textu při četbě narazil na JHVH, samohlásky přiřazené ho upozornili, že nemá číst Jehova, ale **Adonaj**, tedy výraz, kterým židé Jméno nahrazovali. V době přelomu letopočtů bylo Jméno vysloveno pouze veleknězem o Velkém dni smíření. Jelikož užívání Jména vymizelo z běžné praxe, není již dnes známo, jak se toto Jméno správně vyslovovalo. Pokus o rekonstrukci učiníme v souvislosti se Septuagintními rukopisy.

4. V této části si řekneme jakých jmen užívá Bible o Bohu a co se míní přestoupení třetího přikázání Desatera.

Dalším Božím Jménem je Jah (יְהוָה) Ex. 15,2; Žalm 118,14; 68,5. V Kralické a Ekumenické Bibli je přeloženo jako Hospodin, Dr. Heger nepřesně překládá jako „Jahve“; správně je převedeno pouze v Bibli Jeruzalémské a Překlada Nového světa svatých písem. Jedná se o zkrácenou variantu (a tudíž i vyslovitelnou) Božího Jména, která je součástí známého zvolání „Halelu-Jah“ = Chvalte Boha Izraele a součástí mnohých hebrejských jmen.

El (אֱלֹהִים) Gn. 16,13; 33,20; 35,1,7; 46,3; 2Sam. 22,33; 23,5 atd.

V Hebrejštině toto podstatné jméno el znamená vládu, nadvládu, ale též předložku k, na, při, s ohledem. V Kralické Bibli je povětšinou představováno jako Bůh silný. Pochází pravděpodobně ze sumerského el = svítiti, ozařovat, být jasný. Odtud výraz přešel do semitských jazyků, kde znamená jasný, zářící, svítící. Bible užívá pro Boha výrazu „El“ tam, kde chce zvýraznit Jeho starostlivost o svůj lid, pečlivost a kdy vystupuje jako strážce lidí. V Tenachu se vyskytuje celkem 217 (Pípal).

Eloah (אֱלֹהַי) – singulární podoba, výskyt v Tenachu celkem 2750 krát.

Elohím (אֱלֹהִים) – plurálová forma = Bůh, bohové. (2550 krát)

Proč se užívá pro Boha Izraele množného čísla uvádějí slovníky naprosto si odporující vysvětlení. Pípalův hebrejsko-český slovník uvádí pod heslem Elohim, že El se stalo vlastním jménem božstva, proto Bůh se označuje výrazem Elohim. Novotný uvádí, že jde plurál majestátní (nějak na způsob „My Karel IV. císař římský a král český“) resp. o tzv. pluralis amplitudinis (amplitudo = zvětšovat, rozmnožovat, obohacovat). Xavier Leon-Dufour tuto variantu zase popírá a uvádí: „Elohim je plurál, nikoliv plurál majestátu, který hebrejščina nezná, ani nějaký pozůstatek polyteismu, velmi nepravděpodobný v izraelské mentalitě, mimořádně citlivé právě v tomto bodě. Pravděpodobně je to stopa po Semitům společné představě, božstva jakožto mnohosti sil.“ str. 43.

Prof. ThDr. Miloš Bič se domnívá, že na začátku pozdní bronzoviny nastalo splývání jednotlivých božstev: „totéž božstvo je uctíváno na různých místech, odlišeno mnohdy jen přívlastkem. V důsledku toho nastupuje leckdy množné číslo místo jednotného. Může se říci vedle Anát i Anatót, vedle Aštarta též i Aštarot apod., což prostě znamenalo „souhrn jejich vystoupení“. Jest to něco podobného jako dnešní katolík má Pannu Marii svatohorskou, czenstochovskou a.j. Odtud si též vysvětlíme, proč ve Sz tak často se pro „Bůh“ užívá plurálního tvaru Elohim.“ Palestina od pravěku ke křesťanství sv. č.2 str. 196.

My se pokusíme naznačit jiný směr tohoto problému. V Tenachu není užito množného čísla jen v podobě elohim, ale i záhadně ve tvaru slovesa – 1. osoby mn. č. „učinme člověka k obrazu našemu“ G. 1,26; „v tom jsem uslyšel hlas Panovníka: koho pošlu a kdo **nám** půjde?“ Iz.6,8. Toto množné číslo se objevuje v okamžiku, kdy se vytváří zvláštní obecnost mezi člověkem a Bohem. V prvním případě jde o stvoření člověka k obrazu Božímu, ve druhém případě jde o vyslání posla, ohlašujícího začátek Hospodinova díla spasení. (Srovnej ČEP s výkladem sv. 11 str.59).

Jaký je význam tohoto Božího Jména Eloah nebo Elohim. Již na první pohled je zřejmé, že jde o jiný slovní základ jako u slova El. Tento základ je trojkonsonantní (אלה) a znamená především klatbu. Musíme si nejprve uvědomit, že v orientálním myšlení je hranice mezi požehnáním a prokletím prakticky neexistující. Například základní hebrejský výraz pro požehnání b-r-k (ברך) může za jistých okolností znamenat i zlořečení viz. Job 1,5; 1,11 a 2,9. Bůh nepůsobí jen dobré, ale i zlé. Základ slova elohim (אלהים) však znamená přísne ujištění. A to nám Boha představuje jako toho, kdo se svým lidem uzavírá smlouvu a především je tou stranou, která smlouvu za všech okolností dodržuje.

Povězme si něco o dalších Božích jménech. Známe již JHVH = Věčný; Adonaj = můj Panovník; El = Bůh silný; Eloah (-im) = Bůh smlouvy, žehnající, dále pak Ha-Šem = Jméno; Adošem = Pán Jména; Kedoš Jisrael = Svatý Bůh Izraele; Melech ha-olam = Král všehomíra; Ha-Makom = Všudypřítomný; Eljon

= Nejvyšší (srovnej Judaismus od A do Z str. 69-70). Nyní se musíme zabývat připomínkou, kterou uvádí literatura Svědků Jehovových, že jediné Boží Jméno je JHVH, ostatní jsou pouhé tituly. Obáváme se, že nemají pravdu. Titul znamená především funkci (profesor = učitel, který „vyznává“ určitou nauku; docent od docere = učiti, stejně tak doktor). I v našich kulturních podmínkách je titul jasně odlišen od vlastního jména. Ale i jméno by mohlo znamenat titul, kdyby si to někdo takto přál vysvětlit. Tak například Adéla znamená urozená, Oldřich je vládce. Boží tituly (pokud vůbec můžeme o nějakých hovořit), jsou dány božími vlastnostmi (Milostivý, Milosrdný; Skála, nebo jiný výraz oslavující Boží majestát.

Jména Boží především vypovídají o povaze Boha Izraele. „Na rozdíl od islámského Allaha je Hospodin Bohem řádu, spravedlnosti i slitovné odpouštějící lásky. Trpělivě a dlouho varuje, pak trestá neposlušnost a přivádí až do mezní situace, v níž člověk musí poznat svůj konec, kdy se Bůh odmlčí a přeruší s člověkem spojení. Ani modlitby už nevyslyší. A přece Hospodin se nezjevil lidem proto, aby se ukázal a pak zase záhadně zmizel. Zjevil se proto, aby oznámil svou spravedlnost a pravdu, i svůj hněv nad lidskou hříšností a přivedl člověka k poznání, že sám nemůže navázat spojení s Bohem. Pak se znovu litovává, dává možnost modliteb, slyší, je připraven vyslyšet, dává naději a vysvobozuje z pádu, hříchu a smrti. Tak Hospodin vede k smrti „starého člověka, aby vzkřísil nového“ ČEP s výkladem sv. č. 12 str. 351.

V Božím Jméně nám Bůh zjevuje svoji vůli, která je shrnuta ve svědectvích, ustanoveních, nařízeních, přikázáních, soudech, slovech a řečech. V Božích Jménech Bůh zjevuje, že je Pravdivý, Spravedlivý a Věrný. (Srovnej ČEP s výkladem sv. č. 9 str. 457).

Co je tedy přestoupení třetího přikázání Desatera? Nejprve si řekněme, jak toto přikázání přesně zní: „Neponeseš Jméno JHVH, svého Boha k zániku. Protože neočistí JHVH toho, kdo nese Jeho Jméno k zániku.“ Předně se v tomto přikázání mluví o jediném Jméně = JHVH. Toto Jméno nesmí přijít k zániku (zde je užit i laické veřejnosti známý výraz šoa). Za jakých okolností může člověk vyslovit Jméno, aby došlo k jeho zániku? A co znamená „nést Boží Jméno?“ nesení Božího Jména je tedy neuvážené vyslovení, či neuvážené napsání. Uvážené vyslovení Jména připadá pouze v těch situacích, kde je to nezbytně nutné a nelze nahradit jiným jménem. Vyslovením Božího Jména člověk přestupuje nejen přikázání třetí, ale i přikázání druhé, neboť si Boha zobrazil jeho zvukovou podobou. V žádném případě není přestoupením Božího přikázání o nevyslovitelnosti Jeho Jména, vyslovení různých citoslovců (pane bože). Kdyby toto bylo považováno za přestoupení Desatera, pak by muselo být považováno za brání Božího jména nadarmo i vyslovování některých osobních jmen jako např. Bohumír, Bohumil, Bohdan; ale i různá substantiva etymologicky odvozená od Boha například „bohatství“.

5. V pozdějším židovství můžeme vypořádat, že Boží Jméno se z běžného užívání pomalu, ale jistě vytrácí. Tak například v malé knize Rut z doby

soudců je jméno JHVH užito celkem 14 krát, V Pláči Jeremiášově 24 krát, u Malachiáše je Jméno užito jen 4 krát a v knize Ester se již nevyskytuje vůbec. Nyní stojíme před otázkou, proč v době Mojžíšově a ranných proroků bylo přípustné vyslovit Jméno, v pozdější době je směl vyslovit pouze velekněz a to pouze o Velkém dni smíření. Kde a kdy nastal onen zlom? Změnilo se snad chápání Desatera? Nikoliv. Nastaly však jiné podmínky. Přelom můžeme zpozorovat po návratu z babylonského zajetí.

6. K tomu mohlo přispět hned několik důvodů:

A/ Boží Jméno bylo znesvěcováno častým vyslovováním a a užíváním při různých modloslužbách a bylo zneužíváno v magii.

B/ Vymizení vyslovování Božího jména souviselo s ukončením prorocké inspirace.

C/ Vedlo k tomu pochopení, že Boha nelze pojmenovat jako ostatní modly, protože je nevystižitelný a nepostihnutelný našimi smysly.

AdA / Bůh přestal oslovovat člověka přímým způsobem, ale pouze ozvěnou tzv. „Dceřin hlas – bat kol“, tak i člověk přestává Boha oslovovat přímým způsobem, ale skrze ozvěnu tohoto Jména.

AdB/ Komunikace mezi člověkem a Bohem však zůstává tatáž. Člověk Boha oslovuje v modlitbě a Bůh člověku odpovídá skrze své psané Slovo. K pochopení tohoto slova dává pět smyslů, rozum a bohaté zkušenosti předchozích generací v tomto studiu.

V žádném případě nelze ukončení prorocké inspirace dávat do souvislosti s úpadkem Izraele. Opak je pravdou. Nastala totiž nová etapa Božího jednání. Od dětských let, kdy byl Izrael jako dítě veden rodiči, je nyní Boží lid veden k samostatnosti. Dostává písemnou Toru a jejímu porozumění tak dosahuje vzdělání, které je kvalifikací pro život v **olam haba** nebo-li v budoucím světě. S podivem však zjišťujeme, že mnoho našich křesťanských přátel se této samostatnosti bojí a velmi rádi by se vraceli do dětských let. Špatný je ten rodič, který své dospívající dítě nevede k samostatnosti. Bláhový je člověk, který je v dospělém věku neosamostatnělý a nostalgicky vzpomíná na svá dětská léta.

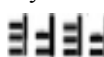
Nyní se dostáváme k další otázce. Proč směl Jméno vyslovit pouze velekněz a to pouze o Velkém dni smíření? Souviselo to s naprostou mimořádností toho dne, kdy vrcholilo Deset dní pokání. Právě v této době se rozhodovalo o osudu člověka na celý příští rok, do jaké z nebeských knih bude jeho jméno zapsáno. Původně vyslovil velekněz Boží Jméno celkem 4 krát a to na nádvoří. Později (asi ve 3.století př.o.l.) toto jméno vyslovil pouze ve velesvatyni, aniž by jej kdokoliv ze smrtelníků uslyšel. Proč se tak stalo lze zodpovědět, že k bezmeznému úctě k tomuto Jménu. Když totiž velekněz vyslovil jméno, všichni přítomní padli na tvář. Poutníků stále přibývalo a o svátcích Pesach bylo přítomno až na 3 miliony poutníků (podle

Josepha Flavia, i když je tento jeho údaj zjevně přehnaný). Aby nedošlo k poranění, pošlapání, nebo nedůstojné panice, velekněz v době Druhého chrámu již jméno veřejně nevyslovoval.

7. Septuaginta a prepisy Jména.

Řecký překlad Sedmdesáti – tzv. Septuaginta, přeložila Boží jméno jako Kyrios = Pán. I v češtině je výraz „Hospodin“ archaickou podobou pána, relikv ze staroslověnského jazyka. Výslovnost pravého Božího jména by byla již navždy ztracena. Pokusme se nyní o lingvistickou rekonstrukci této zvukové podoby. To činíme zejména proto, abychom ukázali, že výrazy běžně užívané i v odborné literatuře (jako Jahve, Jehova) jsou oprávněná, nebo zda se nejedná o trestuhodné komolení tohoto nanejvýš svatého Jména.

Svědkové Jehovovi se s tímto problémem vypořádali celkem jednoduše. Za základ vzali vokalizaci masoretského textu, kde souhláskám JHVH jsou přiřazeny tyto samohlásky: pahláska e, o a; a odtud dostali výraz Jehova. Nevzali však v úvahu co znamená qere a ketiv v hebrejském textu. Když židovští učenci prováděli vokalizaci souhláskového textu, neodvažovali se nic měnit v biblickém textu. U nejasného, nebo sporného výrazu učinili kolečko, nebo hvězdičku, a na okraj poznamenali, že místo psaného – ketiv, se má správně číst – qere . Správné čtení dostaneme, jestliže samohlásky, které jsou psány u ketiv (tj. výrazu psaného), ale nepatří k němu, dáme k souhláskám qere (tj. výrazu, který má být správně čten). V našem případě, když čtenář hebrejského textu narazí na souhlásky JHVH, ke kterému jsou přiřazeny výše uvedené vokály , ví, že tyto samohlásky nepatří psanému textu, ale souhláskám אֲדֹנָי. Vokalizaci dostaneme výraz אֲדֹנָי Adonaj. Výraz Jehova je patvarem a nikdy se Boží Jméno takto nevyslovovalo.

Některé řecké rukopisy, které jsou většinou revizí Septuaginty, místo výrazu Kyrios prepisují Boží jméno ve staroaramejském písmu. Je to například v Aquilově překladu. Tento Aquila byl žákem rabiho Akiby. Druh písma, () kterým je Jméno napsáno je typem písma tzv., Zenhirli, což je písmo, kterým se psalo v 8. Století př. o.l. Jiný druh písma je ve fragmentu proroka Habakuka. Svitek byl nalezen spolu s jinými rukopisy u Mrtvého moře. Pozoruhodné je to, že text je zapsán kvadrátním typem písma. Pouze Boží Jméno JHVH je přepsáno do tzv. starokananejského písma, kterého se užívalo do šestého století před o.l. Tento druh písma se vyskytuje i na dochovaném lakišském dopise ze 6. století. Jeto druh písma blízký typu písma z doby Mojžíšovy. Nás bude ze všeho nejvíc zajímat výslovnost jednotlivých znaků. Především souhláska jod se na začátku slova vyslovovala jako j. Souhláska h však procházela různým vývojem a nakonec skončila v abecedě jako epsilon. Tedy i v době předhelenistické se vyslovovala jako „e“. Souhláska vav, ve většině případů si ponechala svoji výslovnost (v abecedě zaujala místo jako fi), často se měnila, nebo respektive zastupovala (a dodnes v hebrejštině zastupuje) samohlásku „o“, nebo „u“. Pak mohla výslovnost tohoto

Jména být následující: JEVE, nebo snad JEUE. Ale to jsou jen domněnky.

Boží Jméno má ještě jednu zvláštnost: všechny souhlásky Tetragramatonu jsou (a byly) za jistých okolností i samohlásky. Jod = i; he = uzavírá slabiku na konci slova, (ve většině případů uzavírá samohlásku „a“) je neznělé. Vav se vyslovuje jako „o“ i „u“. Potom Boží Jméno obsahuje všechny potřebné a nám známé vokály: IEOUA. Kdyby nebylo těchto vokálů, měla by abeceda pouze konsonanty = souhlásky a naše řeč by nebyla řečí, ale pouhými šumy. Tedy můžeme říci směle, že Boží Jméno dává lidské řeči možnost výslovnosti.

Vzhledem k tomu, že hodně čtenářů našeho periodika jsou křesťané, budeme se v této části zabývat otázkou, zda Ježíš někdy vyslovil Boží Jméno. Svědkové Jehovovi ve své brožurě „Boží Jméno, které přetrvává na věky“ na str. 16 uvádějí: „bylo by tedy vrcholně nerozumné myslet si, že se Ježíš zdráhal používat Boží Jméno, a to zejména když citoval části hebrejských písem, které je obsahovaly.“

Nikde v této studii však neuvádějí přesvědčující důkazy, že by se tak skutečně stalo. Už jsme si uvedli, že vyslovování Božího Jména ustalo po návratu z babylonského zajetí, což potvrzuje i Český ekumenický překlad s výkladem sv.7 na str.93: „Pozorujeme, že Hospodinovo jméno se v době Nehemiášově omezuje jen na liturgické projevy, jako modlitby (1,5) nebo chvalozpěvy (5,13), ale v běžné mluvě se ho již neužívá.“

Kdyby přeci jen Ježíš někdy Jméno JHVH vyslovil, vyvolal by tento počín takový rozruch, že by nám to jistě evangelia zaznamenala. Vždy když oslovoval Boha, oslovoval ho slovy Otče v souladu s rabínskými zvyky. Kdyby uznal za vhodné svým učedníkům oznámit, že nevyslovování Jména je zcestné jistě by tak učil i své žáky. Tak by i notoricky známá modlitba nezačínala slovy „Otče náš“ je oslovením Boha jeho Jménem.

Svědkové jsou přesvědčení, že když byl dán Ježíšovi v Nazaretské synagoze dán do rukou svitek proroka Izajáše, tak při čtení příslušné části tzv. hařtary vyslovil Boží Jméno. Opírají se o text u Lukáše. Své tvrzení opírají o citát s blíže neurčeného německého překladu, kde je uveden tvar „JHOVA“. Neuvědomují si však, že tento překladatel chtěl bezesporu citovat doslovný hebrejský text Izajáše, kde je uvedeno:

Iz.61,1

Duch Adonaj JHVH nade mnou, protože pomazal JHVH mne ke zvěstování poníženým, k obvázání ponížených srdcem, osvobození otroků a vězňů propuštění...(vlastní překlad)

Jenže Nový zákon není v originále psán hebrejsky, ale řecky a tuto stať překládá následovně:

TIS Luke 4:18 Πνεῦμα Κυρίου ἐπ’ ἐμέ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέν με εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς· ἀπέσταλκέν με, TIS Luke 4:19 κηρῦξαι αἰχμαλώτοις ἄφεισιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλειψιν ἀποστεῖλαι τεθραυμένους ἐν ἀφέσει κηρῦξαι ἐν αὐτὸν κυρίου δεκτόν.

Pro srovnání uvádím i text Septuaginty, rozličný text Nz a Septuaginty je nad rámec našeho uvažování.

LXT Isaiah 61:1 πνεῦμα κυρίου ἐπ’ ἐμέ οὗ εἵνεκεν ἔχρισέν με εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέν με ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τῆ καρδίᾳ κηρῦξαι αἰχμαλώτοις ἄφεισιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλειψιν

Víme již, že když při čtení hebrejského textu narazil žid na JHVH, četl automaticky Adonaj. Když se v textu vyskytovaly obě jména vedle sebe, jak vidíme i v našem případě, pak četli „Adonaj elohím“, nebo pouze „Adonaj“ při četbě nevyslovovali a místo JHVH vyslovili „Adonaj“. Proto je v řeckém Lukášově evangeliu pouze jednou „Kyrios“, což je řecký přepis Božího Jména JHVH.

Nabízí se otázka, kdyby Ježíš Jméno JHVH přeci jen vyslovil, jestli by měl řecký pisatel Lukášova evangelia dost prostředků to vyjádřit. Předně by to vyjádřil přímo v komentáři, nebo v souhrnném zpravodajství o průběhu Ježíšova kázání např. „Při četbě oproti zvyklosti vyslovil Boží jméno, pak svitek svinul, předal sluhovi ...“

To v evangeliu nečteme; kdyby Ježíš Jméno vyslovil, vyvolal by proti sobě prudkou reakci, že by ho představený synagogy sotva nechal přednést dráhu – tj. výklad přečteného textu. Ze zprávy se dovídáme, že potíže, které Ježíšovy nastaly byly důsledkem výkladu přečtené stati a nikoliv z nesprávné četby.

Navic kdyby tak Ježíš učinil, vyslovil by nejprve Adonaj a pak JHVH. S tím by se řecky píšící evangelista musel nějak vypořádat. Určitě by tak závažnou skutečnost neodbyl přepsáním pouze jednoho výrazu „Kyrios“. Od řecky píšících církevních otců víme, že řecký, alfabetycký přepis Tetragramatonu byl Ιαβε viz. Bič Palestina sv. III str. 12, alfabetu totiž nemá konsonant pro b a h.

Není náhodou, že se tento výraz v Novém zákoně nevyskytuje. Kdyby Ježíš Jméno vyslovil, tak by text zněl následovně: Πνεῦμα Κυρίου Ιαβε...

Jak vidíme není tomu tak. Nyní si můžeme udělat jednoznačný závěr a sice, že Ježíš **nikdy Boží Jméno JHVH nevyslovil** a to ani v běžné konverzaci, když učil ani při liturgickém čtení hebrejských spisů.

Boží Jméno nevyslovil nikdo z apoštolů, jejich učedníků; toto respektovala i ranně katolická církev, kdy ve Vulgátě přeložila Boží Jméno výrazem Dominus = Pán. Tak se stalo i v drtivé většině národních biblí. V našich českých překladech je užito výrazu Hospodin od těch nejstarších tj. staroslověnský, Drážďanská bible, Kralická, Svatováclavská, Dr. Hejčl; s patvarem „Jahve“ přišel jako první Dr. Heger, po něm Vladimír Šrámek a konečně Bible Jeruzalémská. V překladu Nového světa je užít zase jiný patvar „Jehova“.

Průřez týdenní paraší

„**Ani JHVH = Hašem** (H-spodin)“

Raši- B-h začíná své kárání Mošeho ujištěním, že splní svůj slib, který dal praotcům a Mošeho vysílá jako svého posla proto, aby k tomu došlo

Mizrachi - Důvodem k utužení otroctví po Mošeho příchodu do Egypta bylo to, že Egypťané nemohli být potrestáni, dokud se nenaplnila míra jejich hříchů, neboť B-h je trpělivý i k špatným lidem. Faraon naplnil míru krutým výnosem o odepření slámy otrokům. Tak mohl započít proces Exodu a potrestáním Egypta. B-h tedy odpovídá Mošemu, že nepřišel do Egypta nadarmo, jeho příchodem se začátek Exodu urychlil.

B-ží jména.

Představují – jak již bylo dříve řečeno- různé způsoby, jimiž se B-h projevil praotcům a Mošemu. Mošemu (přesto, že mluvil k Němu kriticky) se zjevil jako Hašem, nejvyšší projevení B-ha. Praotcové si uchovali pevnou víru, i když se jim B-h zjevil jen jménem El Šadaj (od slova „daj-dostatečný“), jež B-ha popisuje jako Toho, jenž určil meze Stvoření tím, že stanovil zákony přírody, jakož i meze úspěchu, jehož člověk může dosáhnout a utrpení, jež musí snést.

Ramban - El Šadaj popisuje B-ha, když koná zázraky, jež nejsou ve zjevném rozporu s normálním během přírody; tak se projevil praotcům, když zajistil jejich přežití za hladomoru, nechal je zvítězit nad fyzickou převahou nepřátel a dopřál jim výjimečného zdaru v dosaženém bohatství. Naproti tomu Moše spatřil zázraky, které svou velkolepostí předčily vše, co viděli praotcové.

Komentátoři diskutují, že se B-h zjevil praotcům jako Hašem (viz Gn 15:7)

Raši - Hašem představuje B-ha jako Toho, Jenž dodržuje své sliby, neboť B-h se nyní chystá vyplnit slib, že osvobodí Izrael a dovede ho do jeho země. Praotcům bylo řečeno, že B-ží jméno je H-spodin, ale neviděli Ho skutečně splnit slib, poněvadž nepřišel čas, kdy měli dostat zemi - přesto měli pevnou víru, že to splní, až přijde vhodný čas.

Or Ha Chajim- Jméno H-spodin představuje B-ží podstatu; i když je praotcové znali, jediný Moše měl takovou duchovní úroveň, aby pochopil jeho význam do nejvyšší míry, dané člověku

„**Erec megurejhem** - země jejich pobytu“

Malbim - Praotcové chápali tento svět jako místo dočasného pobytu, pravým sídlem jim byl duchovní svět v nebesích.

„**Briti** - mou smlouvu“

Raši - odkaz na část smlouvy s Avrahamem, již se B-h zavázal soudit a potrestat národ, který způsobí utrpení Izraeli.

Čtyři výrazy vykoupení

B-h přikázal Mošemu, aby šel znovu za Židy a řekl jim, že H-spodin je brzy vykoupí. Čtyři zde uvedené

výrazy jsou základem rabinského nařízení pít čtyři poháry o pesachovém sederu.

Podle rb. Bachji jsou to výrazy:

Vehoceti - vyvedu. B-h zbaví Židy otrockého břemene ještě dřív, než odejdou ze země a dokud ještě budou majetkem Egypta. Otroctví skončilo v měsíci tišri, z Egypta odešli až o šest měsíců později.

Vehicalti- vysvobodím. B-h odvede Židy z Egypta a tím i formálně skončí poddanost Egyptu.

Vegaalti - vykoupím. Odkaz na rozdělení moře, kdy B-h „vztaženou paží zdrtil nepřítele“. Až do té chvíle se Židé obávali, že je bývalí jejich pánové budou pronásledovat a vrátí do otroctví. Podle Moudrých byl trest uvalený na Egypťany v moři pětkrát větší než útrapy deseti ran.

Velakachti- Vezmu (vás). B-h vezme Židy za svůj lid, když jim dá Tořu na Sinaji; to byl smysl a účel Exodu.

„**Moraša** - dědictví“

Haamek Davar - víc než dědictví, země bude věčným vlastnictvím Izraele, i když ji dosud nespátřili. Tak tomu bude vždy- Židé ve vzdálených exilech touží po Erec Jisrael, je to jejich země a oni touží po návratu do ní.

„**Velo šamu** - ale nedbali“

Židé nereagovali příznivě na Mošeho nové ujištění; podle mnoha komentátorů to však nebylo kvůli nedostatku víry, ale kvůli obtížným psychickým podmínkám, v nichž museli pracovat.

Sforno - Nepřikládali jeho poselství dost váhy, aby je přesvědčilo věřit v B-ha tak, jako věřil Avraham, a proto pozbyli práva vstoupit do Erec Jisrael, slib byl splněn až jejich dětem. Důvodem byla nedostatečnost ducha (ruach).

„**Bnej jisrael lo-šamu elaj** - děti Izraele mi nenaslouchají“.

Sforno - Moše se domníval, že Židé mu přestali věřit, protože po jeho předchozí intervenci u faraona se jejich situace zhoršila. Myslel, že by byla bláhovost pokoušet se přesvědčit panovníka, který si s nimi mohl dělat, co chtěl a neměl důvod dbát Mošeho slov

Ramban - Moše znovu uvádí svou neschopnost dobře se vyjadřovat; až dosud byl v kontaktu s lidmi jeho mluvčím Aharon, při audiencích u faraona starší lidu. Nyní B-h chce, aby Moše sám mluvil s faraonem.

Poslání a poslové.

Do této chvíle nemělo úsilí Moše a Aharona žádný pozitivní výsledek. Nyní Egypt dovršil svou míru, přišla chvíle vykoupení a Moše s Aharonem byli znovu pověřeni svým posláním, nyní zasáhnou nejdříve prst B-ží (8:15), a pak Jeho ruka (14:31) k vykoupení Izraele.

R.Hirsch- (Na rozdíl od zakladatelů jiných náboženství) Tóra zdůrazňuje, že vůdcové židovského lidu byli lidé, ne nadpřirozené bytosti- Tóra uvádí jejich rodinné zázemí, aby vyzdvihla, že jejich současníci znali je i jejich příbuzné, pamatovali si jejich rodiče a strýce. A i když každý Žid má schopnost povznést se k duchovní velikosti a proroctví, B-h nerozdává tuto poctu nahodile,

nevybral své posly z nejstaršího kmene, ale hledal, dokud nenalezl muže vhodné.

Sforno- B-h je pověřil, určil je za vůdce Izraele.

„**Rašej** - hlavy ..“

Sforno - Tóra uvádí věk levijských předků, aby naznačila důvod duševní převahy Mošeho a Aharona: Levi přežil své bratry a i Kohat s Amramem žili velmi dlouho, takže hráli důležitější roli ve výchově a vzdělání svých dětí a vnoučat, než jak tomu bylo u ostatních kmenů.

Ženy.

Pouze ve třech případech zmiňuje Tóra ženy vůdců, a pokaždé je to proto, aby ukázala, že potomstvo velkých mužů nevezšlo jen z významných otců, ale také z významných matek: Amram se oženil s Jochebed, dcerou Leviho, Aharon si vzal Eliševu, z královského kmene Jehuda, sestry Nachšona, jenž se později stal nejvýznamnějším z kmenových knížat. Aharon s Eliševou se stali předky židovských kohanim. Elasar, jehož syn Pinchas byl jediný, kdo obdržel kněžství za své vlastní zásluhy (viz Nu 25:13), se oženil s dcerou Putiela, jehož jméno odkazuje k Josefovi i k Jethrovi (Ramban). Není zde uvedena Cipora, která byla zmíněna už dříve.

„**Hu aharon umoše**“

Genealogickým výčtem jakoby Tóra naznačuje, že je pochopitelné, že právě tito mužové byli pověřeni tak náročným úkolem. Na mnoha místech je Aharon uveden před Mošem; učíme se z toho, že oba byli téže duchovní úrovně, i když Tóra dosvědčuje, že Moše byl vůbec největším z proroků.

Rb.Moše Feinstein - proč je Aharon rovnocenný Mošemu:

1/ jeho podíl na Mošeho úspěchu je nepostradatelný
2/ dosáhl maxima svých schopností. B-h poměřuje dosažené tím, jak dobře člověk naplnil své osobní poslání.

Faraon a svobodná volba.

B-h říká Mošemu (verš 3), že zatvrdí faraonovo srdce; tím mu zabránil litovat (hříchů) a uvalil na Egypt trest. Jak mohl být faraon potrestán za to, že nepropustil Židy, když mu v tom sám B-h zabránil? Jak mohl tentýž B-h, jenž stvořil člověka se svobodnou vůlí (a jenž si žádá lítost, a ne smrt) upřít faraonovi jeho právo na lítost?

Ramban - cituje dva midraše:

1/ Egypt byl potrestán pouze za zotročení a intenzivní persekuci, jichž se faraon a jeho lid dopustili ze své vlastní vůle.

S tím souhlasí Ramban, když říká: „Je možné, že člověk spáchá tak velký hřích anebo tolik hříchů, že Soudce pravdy způsobí, že mu bude lítost odejmuta a nebude mu dovoleno litovat své špatnosti, takže zemře a bude zatracen kvůli hříchu, jež spáchal..“. Je psáno v Tóře „posílím srdce faraona“, protože nejdřív hřešil ze své vůle a tím způsobil zlo lidu Izraele, jenž pobýval v jeho zemi, proto mu bude odeprána lítost a bude potrestán za svůj hřích.

„Proč B-h poslal Mošeho k faraonovi žádat o propuštění Izraele, bylo-li předem určeno, že faraon

neuposlechne? Aby lidé na světě poznali, že někdy Svátý, budiž požehnan odepré hříšníkovi lítost, aby nebyl schopen se kát a zemře kvůli hříchu, který spáchal dříve, ze své vlastní vůle“

2/ druhý midraš cituje rb. Šimona ben Lakiše: „Těm, kdo se vysmívají B-hu, odpoví B-h stejně: varuje je poprvé, podruhé a potřetí, ale oni nelitují. Pak B-h zavře dveře k lítosti, aby je potrestal“.

Raši (Midraš, Sforno) - Během prvních pěti ran B-h nezrušil jeho svobodnou vůli, nechal ho, aby ze svého vlastního rozhodnutí vzdoroval B-ží vůli; kdyby faraon kdykoli upřímně litoval, jeho lítost by byla přijata a byl by ušetřen dalších útrap. Avšak když faraon po oněch pěti ranách řekl, že Židy propustí, nebyla to lítost, jen už nemohl snést útrapy. Neměl výčitky svědomí za hříchy, jež spáchal, proto nebylo odpuštění. Ani během dalších pěti ran B-h nenutil faraona k hříchu, spíše byl faraon jako člověk, jehož činnost omezuje krutá bolest a jemuž lékař ordinuje lék proti bolesti - je na pacientovi, co udělá. Sotva lze lékaře obvinít z toho, že pacientovi brání, aby se zabýval vyčerpávající činností. Podobně i faraonovo neoblomné srdce umožnilo mu vydržet bolest a bylo jen na něm, aby se rozhodl bez nucení dát Židům volnost; ale až po smrti prvorozených rozpoznal B-ží velikost.

„Et-ototaj veetmoftaj - mých znamení a zázraků“

Sforno - Znamení potvrzuje, že posel byl zmocněn B-hem; proto Moše konal znamení pro Židy, kteří věřili v B-ha, ale potřebovali být přesvědčeni, že Mošeho poslal B-h. Zázrak podává důkaz o věrohodnosti toho, kdo posla vyslal; proto Moše prováděl zázraky pro faraona, který pochyboval o existenci H-spodin.

„**Civotaj** - mé legie“

Výraz „cava-legie“ označuje organizovanou skupinu: legie má vojsko, andělé a nebeští tvorové, všichni jsou organizováni k jasnému účelu pod uznávanou autoritou. Jsou-li tak označeni Židé, je to lichotka, naznačující, že Židé odejdou z Egypta s úmyslem sloužit B-hu a obdržet Tóru.

Ibn Ezra - Izrael se tak připodobňuje k andělům- všichni patří k šikům B-žích služebníkům.

„Vejadu micrajim ki-ani Hašem - a Egypt pozná, že já jsem H-spodin“

Smyslem ran i zázraků bylo ukázat světu, že je jen jeden B-h.

Sforno - Devět ran z deseti nebylo trest, ale znamení a zázraky na důkaz „Já jsem H-spodin“, až desátá rána a rozdělení moře bylo trestem, i když navíc také prokazovalo B-ží velikost.

„**Vajaas...ken asu** - učinili přesně tak...“

Sforno - výraz říká, že se Moše s Aharonem přesně řídili B-žím příkazem

1/ Moše mluvil jako B-ží posel, Aharon tlumočil 2/ nic nepřidali ani nic neubrali z toho, co jim bylo přikázáno

Or Ha Chajim -

1/ vykonali příkaz tak, jak mu porozuměli

2/ porozuměli B-žimu záměru i nad doslovný význam.

„Ben šmonim šana - osmdesát let starý“

Raši - Věk (Mošeho i dalších osob) udávaný Tórou dokazuje, že Židé ve skutečnosti nebyli v Egyptě plných

400 let, jak bylo řečeno Avrahamovi (Gn 15:13). Kehat, narozený v Kenaanu, šel s Jakovem do Egypta a žil 133 let, jeho syn Amram žil 137 let. I když pomineme léta, kdy se jejich životy překrývají, součet plus Mošeho 80 let dává pouze 350. To odpovídá názoru Seder Olam, že 400 let exilu se počítá od narození Jicchaka, protože on (na rozdíl od Avrahama) byl rodilými Kenaanci považován za příchozího.

Čarodějové.

Faraonovi čarodějové byli schopni zopakovat zázraky, jež prováděl Moše, tím utvrdili faraona v přesvědčení, že ani Moše není víc než pouhý čaroděj; toto povolání bylo v Egyptě časté. Ale měli faraonovi čarodějové skutečnou moc?

Rambam (Hilchot avodat kochavim 11:16, More Nevuchim 3:37) jako jediný z klasických komentátorů tvrdí, že veškerá kouzla jsou jen dovednost rukou, a pouze hloupí a nevědomí jim věří.

Ramban, Derech H-spodin a další naopak tvrdí, že kouzla zmíněná v Tóře jsou skutečná a čarodějové dovedli pozměnit přírodu i předpovídat budoucnost. B-h stvořil vesmír tak, že pozemské jevy a události jsou řízeny anděly a dalšími nebeskými silami, a B-h také zajišťuje, že lidé mohou těchto sil využít pomocí různých svatých i profánních zaklínadel a přemoci tak přírodní zákony. Proto mohli egyptští čarodějové a další, jejichž činy jsou popsány v Tóře či Talmudu, provádět zázraky. Právě touto schopností faraonovi proroci dokázali zmást lid, aby věřil modlám.

„**Vajivla mate-aharon** - Aharonova hůl spolkla“

Ibn Ezra- na faraona to však neudělalo dojem, stačilo mu, že jeho čarodějové dokázali proměnit své hole v hady.

Rb.Bachja- Symbolizuje to rozdělení moře, kdy B-h způsobil, že moře spolkl faraona i jeho oddíly.

Deset ran - obecný vzorec

Byl to sled tří sérií, každá po 3 ranách, a zakončený smrtí prvorozených, jež zlomila definitivně faraonův odpor a přinesla vykoupení z Egypta. Tři série stanovily tři principy věčné platnosti. První série dokázala existenci H-spodina, druhá prokázala, že Jeho prozřetelnost dosahuje až k pozemským záležitostem a že On není netečný k materiálnímu světu; třetí dokázala, že B-h je nepřekonatelný jakoukoli mocí.

V každé sérii vždy jen první dvě rány předcházelo varování, a když je faraon ignoroval, přišly rány jako prokazatelná svědectví. Třetí rána již nebyla uvedena výstrahou a přišla jako trest za to, že faraon a jeho lid nedbali jasného poselství (Malbim).

Rb.Bachja - vždy první varování každé série bylo u Nilu a druhé ve faraonově paláci, neboť to byly dva symboly faraonovy nadutosti. Považoval sám sebe za pána Nilu, který byl základem zemědělství ve vyprahlém Egyptě; a jsa postižen ranou, upevnil svůj odpor v paláci, jenž byl sídlem jeho moci. B-h vybral tato dvě místa, aby ukázal faraonovi, jak bezmocný je proti B-ží vůli.

1. rána - Krev

Ibn Ezra- Nil byl klíčem k egyptskému hospodářství Raši cituje midraš- ježto faraon sám sebe prohlásil za boha, který nemusí vykonávat tělesné potřeby, chodil každé ráno k Nilu, aby si tam nepozorován odlehčil. Proto B-h přikázal Mošemu, aby šel za ním tam Alshich- B.-h poslal Mošeho k Nilu, aby faraon na vlastní oči viděl, jak se voda proměnila v krev a že to Moše udělal na B-ží příkaz „lo šamata ad-ko- dosud jsi neposlechl“.

Ramban - byl potrestán celý národ, proto bylo nutné, aby Moše vysvětlil faraonovi, že trest na sebe sám přivolal. Faraon však byl stále přesvědčen, že Moše je jen vynikající čaroděj a nedbal jeho žádosti.

Raši - faraon se vysmíval: „Přinášíte čáry do Egypta, líhně čarodějů?“

„**Emor el-aharon** - řekli Aharonovi“

Raši - Ježto Nil zachránil kdysi Mošeho, když ho matka položila v košíku do vody, bylo by špatné, kdyby teď Moše byl tím nástrojem, který přivodí ránu na řeku .Jestliže Tóra považuje za špatné projevit nevděčnost i k neživé řece, tím spíše musí člověk dbát, aby se nedotkl lidské bytosti.

„**Velo-jachlu micrajim** - Egyptané nemohli...“

Rána postihla pouze Egyptány, Židů se nedotkla. Když Egyptané potřebovali vodu, museli si ji koupit od Židů, pokud ji však vzali násilím, voda se okamžitě změnila na krev. Když faraon přikázal svým čarodějům zopakovat zázrak, museli také vodu koupit od Židů (midraš)

Ibn Ezra- jen povrchové vody se proměnily na krev, podzemní nebyly zasaženy, ani když se z nich nabralo. Když čarodějové potřebovali vodu, vykopali novou studnu.

„**Šivat jamim** - sedm dní“

Raši- Po sedmi dnech se krev změnila zpět na vodu. Každá rána zabrala jeden celý měsíc- trvání rány samotné bylo 7 dní, zbývající tři týdny byl faraon varován hrozbou rány.

Daat Zekenim - Moše po tři týdny varoval faraona, rána trvala 7 dní. Počátkem dalšího měsíce začal Moše opět s výstrahami, až do příchodu další rány. Po uplynutí 7 dní rána samovolně pominula. Když faraon litoval a žádal Mošeho, aby se modlil za skončení rány, rána po Mošeho modlitbě ustala a nepokračovala, ani když pak faraon svůj slib porušil – jak to udělal pokaždé až do smrti prvorozených, pak konečně Židy propustil.

2.rána - Žáby

„**Bo el-par'o** - přijď k faraonovi“

Malbim - Měli se dostavit do paláce, kde byl faraon obklopen svými dvořany a prosebníky, aby všichni poznali, že žáby přivodil B-ží prorok. První rána prokázala, že egyptské božstvo (Nil) je bezmocné proti B-ží vůli; když z Nilu vyskákaly žáby - druhá rána - byl to důkaz, že i Nil je jen B-žím služebníkem.

„**Cfardeim** - žáby“

Rašiho všeobecně uznávaný překlad. Některé komentáře to překládají jako krokodýli

Faraon řekl Mošemu, ať ho zbaví této rány - jak rány dopadaly, faraon někdy slíbil podřídit se B-ží vůli, a někdy ne. Je v tom zákonitost?

Or HaChajim - určující nebylo to, zda faraon věřil či nevěřil v B-ha, ale to, zda se cítil ohrožen na životě; kdykoli se bál o vlastní život, slíbil se napravit. Jindy zůstal neoblomný.

1/ Krev- život neohrožovala, a vodu mohli Egyptané koupit od Židů, nebo vykopat studně

2/ Žáby- kromě toho, že nesnesitelně obtěžovaly ustavičným kvákáním, našly do vnitřnosti Egyptanů a ohrožovaly jejich životy

3/ Komáři- faraonovi čarodějové nakonec přiznali, že tuto ránu mohl dopustit jen B-h, ale faraonem to nehnulo, neboť rána byla sice nepřijemná, ale nikoli nebezpečná

4/ Divá zvěř- každý se bál o život, obklopen divou zvěří. Faraon poprvé slíbil, že se podrobí všem Mošeho požadavkům

5/ Dobyččí mor- umírala jen zvířata, ne lidé

6/ Vředy- rána byla velmi nepřijemná, ale ne nebezpečná, a také (jak naznačuje verš 9:11), postižen byl jen jeho lid, ne sám faraon

7/ Krupobíť- blesky a hromy všechny vyděsily, báli se, že budou zahubeni jako Sodom za časů Avrahama

8/ Kobylky - faraon výslovně žádá „aby odvrátil tuto smrt ode mne“

9/ Tma - faraon nežádal Mošeho, aby se za něj modlil. První tři dny mohli Egyptané používat lampy, potom se nemohli pohnout. Když rána skončila, faraon slíbil, že Židy propustí, ale určil nepřijatelné podmínky

10/ smrt prvorozených - zlomila definitivně faraonův odpor, protože sám byl prvorozený.

„Hacfardea- žába“

Raši- použití singuláru naznačuje, že byla zaplavena celá země.

Cítuje midraš - nejdříve vyskočila z Nilu jedna žába, ale když ji Egyptané udeřili, rozdělila se na do bezpočtu žab, a ty zaplavily zemi

„Hitpaer alaj“

Faraon stále podezřívá Mošeho, že je jen výborným čarodějem, který nějak pozná, kdy rána ustane sama od sebe. Moše se domníval, že faraon požádá, aby ránu ihned ukončil; faraon se pokusil přelstít ho a požádal, aby se modlil, ať rána skončí dalšího dne. Ukazuje to faraonovu zatvrzelost: i když ho rána postihla natolik, že prosí o slitování, je ochoten vydržet útrapy až do dalšího dne, aby uvedl Moše do rozpaků.

„Kidvarcha - jak říkáš“

Sforno - Kdyby faraon požádal o odstranění žab z celé země, bylo by se tak stalo, on však žádal pouze o to, aby byly žáby odstraněny z jeho blízkosti a od jeho služících; některé žáby tak našly nový útulek v Nilu, jiné pošly a jejich zápach zamořil okolí.

„Ki haita har vacha - nastala úleva“.

U žádné jiné rány Tóra neříká, že nastala úleva. Právě ta rozhodla o faraonově odpovědi. Přesto, že rána skončila, nechala dost silný dojem ve faraonově mysli, neboť zápach z mrtvých žab byl všude a Nil byl plný kvákajících žab - ale (i částečná) úleva stačila k tomu, aby se upevnila faraonova zatvrzelost.

„Vehachbed et-libo - zatvrdil se ve svém srdci“

Malbim - Tóra rozlišuje mezi výrazy vehachbed a chazak, jimiž popisuje faraonovu vzpurnost. Faraon se zatvrdil (vehachbed), když byl vystrašen ortelem a vážně uvažoval, že se podvolí Mošeho požadavku; když však měl dost síly k odporu, užívá se výrazu chazak.

3. rána - Komáři

Raši - Faraonovi čarodějové byli nuceni uznat, že Moše a Aharon neprovádějí kouzla pomocí magie, ale jako B-ží poslové. Čarodějové žádali demony, aby splnili jejich přání, demoni však neměli moci nad tvory tak nepatrnými jako komáři.

„Emor el-aharon - řekni Aharonovi“

Raši- stejně jako první ránu (krev) ani tuto nemohl přivodit Moše, poněvadž prach země mu kdysi pomohl schovat zabitého Egyptana a bylo by nevděčné, kdyby nyní udeřil do země.

Gur Arje - Také čarodějové udeřili do země, ale protože z prachu země už povstali komáři, snažili se je získat jiným způsobem.

„Ecba elohim hi - je to prst B-ží“

Ramban - Neužili jména H-spodin, protože by tak uznali, že rána nastala kvůli židovskému lidu. Použili obvyklého výrazu pro božstvo, aby naznačili, že šlo o přirozený úkaz. Třebaže museli uznat B-ží původ rány, aspoň se snažili minimalizovat ji označením „prst B-ží“, tj. bez větších následků.

4. rána - Divá zvěř

Začíná druhá série ran, jejímž účelem bylo dokázat faraonovi, že H-spodin je B-h, a to nejen Tvůrce všho, ale i ovlivňující události na světě. Zdůrazňuje se, že tyto tři rány se nedotkly Židů. Byť ani první tři nepostihly Židy, Tóra to nezmiňuje, neboť jejich hlavním smyslem bylo prokázat nepopíratelnou existenci B-ha.

Raši - agresivní divoká zvířata, hadi a škorpioni

Sforno - nejen že divoká zvířata volně probíhala celou zemí, ale všude se hemžilo hady a tvory ze země, takže Egyptané se necítili bezpeční ani za zamčenými dveřmi svých domů.

„Vehifliti....vesamti fedut - odliším....učiním rozdíl“

Ramban - Zdánlivá nadbytečnost slov označuje různé způsoby rozlišení mezi Židy a Egyptany:

1/ hemžení se udržuje dál od země Gošen

2/ zvěř neobtěžuje Židy ani jinde v Egyptě. Že zvěř nevešla do země Gošen, byl zázrak.

„Lemachar - zítra“

Toto je jedinkrát, kdy Moše udává přesný začátek rány. Na rozdíl od ostatních ran totiž zvěř už existovala, faraon se tedy mohl domnívat, že jde o přirozený jev; proto Moše předpověděl přesně, kdy rána dopadne, ježto bylo jasné, že to kromě B-ha nikdo nemohl vědět.

Země byla zničena

Lekach Tov - Zvěř oškubala stromy, zničila úrodu..

„Machar - zítra“

Na rozdíl od žab, které pošly a jejich zápach zamořil zemi, divoká zvířata zemi opustila, aby Egyptané neměli prospěch z jejich kůží, protože účelem nebyl hospodářský užitek, ale potrestání faraona.

Ramban - Moše se nemodlil okamžitě, protože faraon vytvořil precedens, když žádal, aby žaby byly odstraněny až dalšího dne.

5. rána - Mor

„**vedibarta elav** - a řekni mu“

Výraz označuje tvrdou řeč, oproti ostatním výstrahám, jež Tóra označuje mírnějším výrazem amira. V tomto případě je výstraha zvláště naléhavá, neboť jakmile mor už jednou dobytek zahubí, bude příliš pozdě na odstranění rány

Pokud jde o rozsah této rány, komentátoři se liší.

Verš říká, že mor postihl dobytek, který byl venku, na poli; naznačuje se, že dobytek „uvnitř“ byl ušetřen, tím by se vysvětlilo, že stále zbývá živý dobytek (viz v. 10, 19). Na druhé straně verš 6 říká „všechna egyptská stáda“, což by znamenalo, že ani jedno nepřežilo.

Raši - dobytek, který byl venku, posel, verš 6 se týká právě jen zvířat držných venku.

Ramban, Rb. Bachja.- i ustájená zvířata piošla, verš 6 má význam „většina zvířat pošla“; přeživší dobytek byl ten, který Egypťané koupili od Židů nebo jinde obstarali k náhradě uhynulého.

„**Vehifla Hašem**- H-spodin rozliší“

Egypťané uctivali zvířata a pohrdali pastýři, proto drželi stáda dál od velkých měst a většinu shromáždili do země Gošen, kde se smísila s dobytkem Židů.

„**Vajichbad** - a zatvrdil se“

Do této chvíle faraon slíbil propustit Židy, jen když rána ustane a on bude ušetřen dalšího trápení. Nyní ale jeho dobytek posel a jeho zloba zesílila.

6.rána - Vředy

„**melo chafnejchem**... plnými hrstmi“

Raši- Bylo přikázáno oběma bratrům rozhazovat oběma hrstmi, ale jen Moše hodil jednou rukou; i toto malé množství se rozšířilo po celé zemi

„**Lišchin** -vředy“

Raši- výraz označuje horko, žár. horké saze z pece způsobily zánět, z něhož vznikly puchýře.

7.rána - Krupobití

Raši - Makat bakurot- rána rané úrody, ježto postižena byla jen úroda plně dozralá, ne teprve rostoucí.

Ve starém rukopisu Rašiho je psáno bacoret- hladomor, tj. nejhorší rána je hlad, jež způsobilo krupobití.

Podle jiných komentátorů se tato rána skládala z blesků, hromu, deště, krupobití, ohně, zničení úrody, smrti lidí i zvířat.

Or HaChajim - v průběhu této rány došel faraon k poznání, že ne Moše, ale B-h stihá Egypt.

„**El-libcha**- proti tvému srdci“

Moše sděluje faraonovi, že si zasloužil zemřít, ale B-h ho ušetřil proto, aby byl nucen uznat B-ží velikost a prohlásit ji světu.

Sforno - faraon mohl využít této příležitosti a přivést k nápravě mnoho lidí svým vlastním příkladem.

„**Kolot elohim**“

Hrom vyděsil faraona víc než co jiného. Podle Moudrých byl hrom stvořen proto, aby očistil zvrácenosti srdce.

„**Keceti et-hair** - jen co vyjdu z města“

Raši, Ramban- Moše se nemohl modlit ve městě, jež bylo plné model.

„**Umatar** -a dešť“

Raši - když se Moše modlil, aby rána ustala, padající dešť se ve vzduchu zastavil.

Faraon se zatvrdil

B-žím záměrem bylo, aby faraon nepropustil Židy, dokud nebude pohnut k upřímné lítosti.

JUDAISMUS PRO DNEŠEK

Prastará víra s moderním poselstvím

JOHN D. RAYNER a BERNARD HOOKER

9/ SVĚTLO NÁRODŮM

Poslání židovského národa

Pro reformátory 19.st. a zakladatele našeho hnutí byl nemalým problémem „geopolitický“ rys staré eschatologie: naděje v konečný návrat všech Židů do původní vlasti a znovuvybudování samostatného státu. Domnívali se, že to protirečí jejich celkovému chápání historické role a poslání židovského národa. V naší době se však tato naděje zčásti naplnila a měli bychom tedy říci, jak to chápeme dnes.

Věříme, že Izraelité byli B-hem vyvoleni ke zvláštnímu úkolu v dramatu lidských dějin. Proč byli vyvoleni, je otázka. Snad proto, že odpověděli na B-ží výzvu, jak to tvrdí známý midraš o tom, že B-h vyzval všechny národy, ale jediní Židé výzvu přijali slovy „Učiníme to a poslechneme“. Přijali tím odpovědnost nejen za sebe, ale i za všechny budoucí generace (viz např. Dt. 29:13-14). To vysvětluje, proč se židovské poslání přenáší z rodičů na děti. V tomto smyslu jsou

Židé, na rozdíl od křesťanské církve, „rodilým společenstvím“. Avšak to, co se předává, je kulturní dědictví a jako takové může být odmítnuto (odpadlíky), anebo přijato (proselyty).

Jediným problémem tu jsou děti ze smíšených manželství. Rabíni rozhodli, že děti se řídí podle matky (Kid.3:12). Liberální judaismus to považuje za řešení chybné, vycházející z nesprávného výkladu biblického textu (Kid.68 b, interpret. Dt. 7:2) a motivované okrajovým důvodem, že maternita je snáze prokazatelná než otcovství, či dokonce domněnkou stejně irelevantní jako mylnou, že děti jsou biologicky blíží matce než otci. Liberální judaismus považuje v tomto případě za rozhodující faktor náboženskou výchovu a definuje tedy Žida jako člověka, který vyhovuje jedné ze tří možností:

- oba židovští rodiče
- jeden židovský rodič + náboženská výchova
- konverze

Tím člověk přijal židovský odkaz a nezřekne-li se ho, vzal tím na sebe i všechny příslušné povinnosti. V té míře, jak své povinnosti plní, je dobrým Židem, v té míře, jak povinnosti zanedbává, je Židem špatným, každopádně však je Žid a podílí se na kolektivní odpovědnosti židovského národa.

Považujeme tuto odpovědnost za odpovědnost náboženskou a její plnění nejen za osobně prospěšné pro Židy, ale i za prospívající celému lidstvu. „Nestačí, abys byl mým služebníkem, který má pozvednout Jákobovy kmene a přivést zpátky ty z Izraele, kdo byli ušetřeni. Dal jsem tě za světlo pronárodům, abys byl spása má do končin země (Iz.49:6). To neznamená nic menšího, než hrát vůdčí roli v posouvání lidských dějin směrem k naplnění „mesiášského věku“ - anebo jinak řečeno, k ustavení B-žihó království.

Co máme dělat, abychom tento úkol splnili? Především přežít, neboť bez Židů nebude judaismus, a tedy ani židovského přínosu civilizaci. Považujeme za nevyhnutnou povinnost zajistit přežití židovského lidu bojem proti antisemitismu a pomocí židovským uprchlíkům. To byl jeden z důvodů, proč jsme uvítali založení Státu Izrael -jako útočiště pronásledovaných Židů, a bereme za svou povinnost umožnit, aby tuto funkci plnil, stejně jako povinnost podporovat další „záchranné“ akce, např. Židů z bývalého SSSR.

Přežít fyzicky ovšem nestačí, úkol nám daný můžeme splnit jen tehdy, zůstaneme-li věrni svému dědictví, zejména náboženskému odkazu. Vidíme tedy jako svou povinnost bojovat s asimilací (ve smyslu odvržení či oslabení židovské identity) a varovat před smíšenými manželstvími, právě pro pravděpodobnost zmíněných důsledků. Z téhož důvodu jsme i proti sekularizujícím tendencím židovského nacionalismu, který degraduje židovské náboženství na okrajovou a nepovinnou součást

židovské národní kultury. Věrností judaismu míníme zachování jím požadovaných vysokých norem, zvláště lišma; kvůli nim samým i pro příklad ostatním. Ideálem není nic menšího, než být „královstvím kněží, pronárodem svatým“ (Ex. 19:6), a slovy Morrisa Josepha: „Království kněží znamená víc než vůdčí národ se svatým, ale odděleným životem. Znamená národ, jehož svatost přesahuje národní hranice a pomáhá posvětit lidstvo. Ke knězi patří společenství, ke království kněží svět, kterému pomáhají.“

Vyžaduje náš úkol, abychom pomáhali učením i příkladem? A máme tedy přijímat proselyty? Je historickým faktem, že „farizeové i rabíni dychtili po konvertitech, byli úspěšní v jejich získávání a přátelství v chování k nim“. Je rovněž historickou skutečností, že když převládla křesťanská církev, použila své moci k tomu, aby zabránila židovskému proselytismu a zakázala jej; a následkem toho udělali Židé z nouze ctnost a přesvědčili sami sebe, že judaismus si proselyty nepřeje. Je pravda, že podle rabínského učení se od pohanů vyžaduje jen zachovávání „sedmi noachidských zákonů“ a není tedy nutné, aby se stali Židy. Ale to neznamená, že by to pro ně nebyl duchovní zisk, a i pro jejich ženy a děti, ožení-li se s Židovkami. Hluboce prožívat judaismus a nepocítit přitom touhu podělit se o jeho bohatství s druhými, to se spolu neshoduje.

Liberální judaismus se obecně staví k přijímání proselytů příznivě; jeho postoj lze nejlíp vystihnout výrokem starověkého rabína: „Brány jsou otevřeny po celý čas, a kdokoli si přeje vstoupit, může.“ (E.Rabba 19:4). Nemyslíme, že je správné vyvíjet jakýkoli -byť ten nejmenší!- nátlak na jednotlivce, aby se stali Židy; naše zkušenosti z křesťanských misí nás učinily zvýšeně citlivé k odporu, který by to mohlo vzbudit a k těžkostem, jež by mohly nastat. Ale myslíme si, že je správné, aby měli příležitost dovědět se něco o judaismu a budou-li jím zasaženi tak silně, že z vlastního popudu budou usilovat o konverzi, měli bychom být tak vstřícní a nápomocní, jak jen to jde. A budou-li ochotní vyhovět základním požadavkům, zejména podstoupit vyučování, aby získali dostatečné znalosti, mohou pak vést řádný židovský život.

Zbývá ještě zmínit se o místech, jež hrají roli v osudu židovského národa. V dějinách se střídá Erec Jisrael s diasporou. Někdy byla početnější, tvořivější a vlivnější první, jindy druhá. Hodně záleželo na vnějších faktorech, ale i na dobrovolné židovské volbě, kde se usadí. Rozptýlení Židů z jejich vlasti během řecko -římského období bylo nepochybně nucené. Ale -jak říká David Polish- „Puzení k návratu domů je vyvažováno skoro stejně velkou odstředivou silou“. Pro mnoho Židů v oněch 2 000 letech byl „návrat na Sion“ pouze eschatologickým snem. Avšak přetrvávající antisemitismus v křesťanstvu, dokonce i po emancipaci, jež slibovala zlepšení, vedl spolu s dalšími faktory k rozvoji sionistického hnutí, které učinilo sen skutečností.

Už dříve jsme řekli, že jsme uvítali založení Státu Izrael. Poskytuje útočiště stovkám a tisícům Židů, vyhnaných hrůzami holocaustu a pronásledováním či nejistotou z arabských a komunistických zemí. Tyto zkušenosti nás přesvědčily o naléhavé potřebě azylu, a ten může dát jen suverénní židovský stát: přinejmenším je jedinou zemí na světě, jejíž dveře se otevrou kterémukoli Židu, požádá-li o přijetí. Vítáme Stát Izrael i proto, že nabízí jinou – a v některých směrech lepší- možnost židovského života, než diaspora. Už země sama, její přírodní krásy a historické souvislosti; oživení hebrejštiny a objevování neohebrejské kultury; studium židovské literatury v akademických institucích Izraele; příležitost uplatnit židovské hodnoty v sociální politice a státnickém umění; přínos ekonomickému rozvoji regionu Středního Východu- to vše je velkým příslibem Státu Izrael a přesvědčuje nás o tom, že jej musíme podporovat veškerým možným způsobem, včetně povzbuzování těch Židů, kteří se rozhodují přesídlit tam.

Je tu však něco, co nelze přehlédnout. Převaha světského nacionalismu v životě Izraele na jedné straně a zastaralá ortodoxie na druhé neslibují mnoho dobrého pro jeho duchovní budoucnost. Také diskriminace nepočteného, ale silícího pokrokového židovského hnutí, i politická moc Národní židovské strany. Krvavý konflikt mezi Státem Izrael a jeho arabskými sousedy má tragický, byť nezamýšlený dopad na jeho státní orgány. A povaha mezinárodní

„reálné“ politiky je taková, že izraelská vláda je (nebo věří, že je) nucena reagovat způsobem, jenž neodpovídá vznešeným ideálům judaismu a nevytváří nejpříznivější obraz židovského národa ve světě.

Nutno také říci, že sklon některých sionistů mluvit o aliji jako o jediné pravé možnosti pro Židy a znevažovat židovský život mimo Izrael jako nepřírozený, neuspokojivý a nejistý, podkopává sebeúctu, sebedůvěru a dlouhodobě i energii židovských komunit v diaspoře. Podle našeho mínění je to i nerozumné, neboť Stát Izrael silnou diasporu potřebuje a nejistá, nepředvídatelná budoucnost Středního Východu a dalších částí světa důrazně upozorňuje na to, že by bylo bláznovstvím sázet všechny šance židovského přežití na jedinou kartu- vždyť rozptýlení pozitivně ovlivňuje přežití Židů. Navíc tvrzení, že judaismus lze plně a náležitě prožívat jen v jediné zemi světa, oslabuje universální charakter judaismu i jeho potenciál.

Nemůžeme tedy sdílet naději na „úplné shromáždění rozptýlených“, a to ani krátko- ani dlouhodobé. Přejeme si pro judaismus vznešenější osud. V tom jsme zajedno se zakladateli našeho hnutí. Na rozdíl od nich ale chápeme pozitivní hodnotu částečného „shromáždění rozptýlených“, tak jak se zatím uskutečnilo. Popravdě, obě formy židovského života- v Izraeli i v diaspoře- mají své přednosti a slabiny, výhody i nedostatky, možnosti a obtíže; a mají tedy rozdílné, avšak komplementární úkoly při naplňování odpovědnosti za osud židovského národa.

Šabat tento týden začíná v pátek v 16'10, a končí v sobotu v 17'21.

Délka dne je 8 hod 44 min; délka skutečné hodiny činí 44 minuty, východ jitřenky 5'56; doporučený čas ranní modlitby (talit a tfilin) v 6'27 hod; východ slunce v 7'39; polovina dne 12'00; čas odpolední modlitby (mincha gedola) ve 12'30, (mincha ktana 14'33, plag mincha 15'27) západ slunce (škia) 16'22; východ hvězd v 16'58 podle Holešova (jihovýchodní Morava); Čechy + 10 minut; podle kalendáře Kaluach

Šavua tov (שבוע טוב) - dobrý týden – vydává Olam - Společnost Judaica Holešov, Osvobození 1133, www.olam.cz Kontaktní osoba Jiří Richter, e-mail olam@olam.cz tel. 573 396 046